

AJER
AKADEMIC JOURNAL OF
EDUCATIONAL RESEARCH

ISSUE 3

**AKADEMIC JOURNAL
OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL**

APRIL 2024

WWW.AJERUZ.COM

AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY QARAMA-QARSHILIKDA BADIY
USLUBNING NAMOYON BO'LISHI

Sunnatov Tohir Ravshanbekovich

Chirchiq davlat pedagogika universiteti o'qituvchisi

Аннотация: *Содержит информацию о стиле и художественном стиле, современном искусстве и науке. Есть комментарий к древности искусства, как изображения сущности общественной жизни. Приведено наличие западных и восточных произведений искусства и исторических мемуаров.*

Ключевые слова: *искусство, художественный стиль, фантастика, писатель, изысканность, Митина Ирина Дмитриевна, категория, современный, Ренессанс.*

Annotation: *Contains information on style and artistic style, contemporary art and science. There is a commentary on the antiquity of art as an image of the essence of social life. The presence of Western and Eastern works of art and historical memoirs is given.*

Key words: *art, artistic style, fantasy, writer, sophistication, Mitina Irina Dmitrievna, category, modern, Renesans.*

Bugungi globallashuv davrida zamonaviy qarama-qarshiliklar fonida san'at va uning xilma-xilligi texnika(lar) yordamida aks ettirilmoqda. Badiiy uslub tarixiga to'xtalib o'tadigan bo'lsak qadimgi Misr madaniyati bilan uzviy bog'liq jarayon hisoblanadi. G'arb faylasuflarining ta'kidlashicha – "Ma'lumki, tarixiy davrlar orasida o'ziga xos siyosiy munosabatlar, qonunlar, biznesni amalga usullari bor. Ana shunday, san'atda ham voqelikni estetik o'rganishning ma'lum bir bosqichlari mavjud, unda inson didi, orzulari, imkoniyatlari yuzaga chiqadi - Badiiy usul tushunchasi ijodkorning mahoratini o'ziga xos jihatlarini, zamon dunyoqarashini tahlil qilishda qo'llaniladi". [5; Mitina Irina. sayt]

Badiiy uslub borasida Mitina Irina Dmitrievna ta'kidlashicha – " Badiiy uslub (uslub, yo'nalish) ma'lum bir vaqtda ijtimoiy va adabiy jarayonda, hayotda, asosiy o'rin egallaganligi, badiiy, tanqidiy, publitsistikada mujassamlashgan uzluksiz jaryondir. XII-XX asrlarda quyidagi asosiy badiiy uslublar keng ommalashdi: gotika, romantizm, barokko, klassitsizm, sentimentalizm, realizm, modernizm, sotsialistik realizm. Insoniyatni qamrab olgan muhit olamidagi jamiki uslublar, san'atda yuzaga kelgan bo'lib, ular estetik g'oyani ifodalanishga aytiladi. Insoniyatga xos badiiy madaniyatda ko'pgina uslublar yaratilgan bo'lib, yaratilgan har bir uslub, yartilgan zamon va makonning estetik ehtiyojlarning yuzaga kelishi natijasida dunyoga keladi". [6; sayt]

Uslublarning vujudga kelishida o'sha davr qarama-qarshiligi ulkan hissa qo'shganligi e'tiborlidir. Mavjud qadimgi va bugungi aqliy mulohaza yo'nalishlari o'zaro ziddiyati, adabiy va badiiy sohasiga o'sha davr uchun tegishli bo'lgan yo'nalish hamda janrlarning tug'ishiga zamin bo'ldi.

Ushbu mavjud bo'lgan yo'nalish, ilgari vujudga kelganlarning asosiga, yo hech bo'lmaganda ularni inkor qilib namayon bo'ladi. Ana shu vaziyatda badiiy yo'nalish chiroyli ta'sir etishda namayon bo'ladi. Badiiy yo'nalishlarda, vaqt va yuzaga kelish joyi eng muhim vaziyat hisoblanadi. Badiiy yo'nalish shu bilan birga, san'at mohiyatini, badiiy rolni vujudga kelishida muhim jarayondir.

San'at va obrazlar tarzida, badiiy adabiyot hamda san'atga tegishlilik uslubga tegishlidir. Ana shu jarayon sezuvchanlik, tafakkur qilish eng muhim tomomligi bilan namayon bo'ladi. Badiiy uslub o'quvchiga asar muallifining fikrlarini, his-tuyg'ularini yetkaza oladi. Adabiyot va san'atda qadimgi yunon faylasuf olimlari tomonidan e'tirof etib o'tgan – epik, dramatik, lirik turlar mavjud, ularning barchasining ifodalashi o'z uslublariga ega hisoblanadi.

Avvaldan tarix uchta buyuk davrni o'z ichiga oladi: San'atning vujudga kelgan dastlabki davri, Renesans hamda oxirgi rivojlanish bosqichi hisoblanadi. Badiiy yo'nalishning kengroq va tor tartibda hamda o'lchovning mosligiga asoslanib quyidagi bo'linishlarga keltirish mumkin, o'tmishda yuzaga kelgan, kengroq va mukammalroq tarzda yuzaga kelish, shaxsiy singari tasniflar bilan belgilash mumkin. Lekin bu bo'linish juda ham muhimdir, bunga sabab rassom yoki haykaltarosh badiiy faoliyatida faqat o'z dunyoqarashidan kelib chiqqan holda o'zi yashab turgan muhitdan kelib chiqib ijod qiladi va bu uning yaratgan asarida namayon bo'ladi.

Aniqroq aytilsa, uslub – bu ijodkor va tomoshabin tomonidan tarixiy vaqt va makonda badiiy shakl hosil qilish jarayonining keng qamrovli yaxlitligini his qilinishdir. Shuningdek, uslub - badiiy munosabat asosi (rassom va kuzatuvchi) tarzda namayon bo'ladi. Uslub munosabatni aniqlaydi asarni qabul qiluvchiga estetik ta'sirini belgilaydi, asar yaratuvchisini ma'lum bir turga yo'naltirish o'quvchi, ikkinchisi esa - badiiy qiymatning ma'lum bir turi bo'yicha belgilanadi. Aloqa nuqtai nazaridan uslub - badiiy matnda mustahkamlangan muallif va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro tushunish dasturidir.

Keyingisi “Badiiy uslub - bu san'atning odamlar ongiga operativ ta'sir doirasida o'z ma'nosiga ega bo'ladi. Jarayon o'qish va izohlash, tushunish va baholash o'z vaqtida davom etadi. Bir zumda bir xil uslub, birlashtirilgan ma'lumot otish, tafsilotlarsiz, ishning ajralmas sifati haqida hisobotlar ko'rinishida namayon bo'ladi”. [1; 12-b] Xali she'rning faqat birinchi misralari o'qilgan, spektaklning faqat birinchi sahnasi tomosha qilingan, o'quvchi va tomoshabin, ish uslubini idrok etib, ular allaqachon ko'p narsani bilishadi va ko'pincha spektaklni tomosha qilish kerakmi yoki yo'qmi she'rni oxirigacha o'qing shunda uning mohiyatini to'la anglaysiz. Bu erda biz

uslubning informatsion tomoniga duch kelamiz, rol o'ynaydi badiiy muloqotning asosiy nuqtasi bo'lib, unda barcha iplar asar orqali tortiladi rassomni oluvchiga va orqaga yetkazadi. Yozuvchi asar yaratishda "o'quvchi bilan fikr yuritadi", ikkinchisi ijodiy jarayonda rassom yaratadigan maqsad sifatida mavjuddir.

Tadqiqotchi navbat hamisha o'quvchi ongida ismning jozibasi, shon-shuhratning jozibasi ko'rinishida bo'ladi. Hokimiyat, tanqiddan ilhomlangan va jamoatchilik fikrida o'rnatilgan professional maqomga egadir. Bularning barchasi va rassomning shaxsiyati porlayotgan oldingi ijodlar bilan tanishish u uchun "ishlaydi". Yozuvchi va kitobxonning asardagi uchrashuvi faqat ularga ma'lum bo'lgandagina sodir bo'ladi bir-biriga jalb qilinadi va ma'naviy mavjud bo'lganda bir-birining orzu qilingan maqsadidir "o'zaro munosabat"da ularning uchrashuvi, o'zaro intilishlarining kesishgan joyi – uslub hisoblanadi. Shu sabab rassom yetkazadigan asarning har bir iborasiga, yo'nalishiga birlashib ketadigan va asar yaratuvchisini isboti,shaxsiyatining belgisi, intonatsiyada namayon bo'ladi.

Uslub borasida, shuningdek, Borevning – “Uslubda badiiy muloqot amalga oshiriladi (yoki uzilib qoladi): haqiqat — yaratuvchi — ish — ijrochi — oluvchi — voqelik. Ushbu zanjirning oxirida haqiqat topiladi; u rassom tomonidan idrok qilinadi va san'at ta'sirida bo'ladi ommaviy. Shu ma'noda uslub – voqelikni madaniyat orqali takomillashtirish yo'lidir” deb ta'kidlaganini ko'ramiz. [2; 83-s]

Bundan tashqari “Uslub (lotin.stelos-yozish uchun bir o'tkir tayoq), tasviriy tizimining barqaror birligi, san'at hodisalar muayyan majmui badiiy o'ziga xosligini tavsiflovchi ifodali vositalari, u katta san'at davri, alohida badiiy yo'nalishi yoki individual rassom uslubi bo'lsin”, deb aytilgan ta'rif ham mavjud. [3; 15-b]

Yuqoridagi fikrga asoslanib “uslub”ning bir necha ma'noda hamda hozirgi san'at yo'nalish qarashlarida har xil qarashlarni uchratishimiz mumkin. Uslub atamasi san'at rivojlanish bosqichlarida juda ko'p foydalanila boshlandi, bu esa uslub jihatlarini yo'nalishlarni o'zida jamlagan xususiyatlarni o'z vaqtida yangi davr mohiyatini ochib bergan.

Bunda “Uslub” atamasi muhim hisoblanib, o'z navbatida ko'plab sohalarda qo'llaniladi (Badiiy adabiyot, lingvistika, nafosat falsafasi va boshqa fanlarda ham uchratish mumkin)". Uslub - rassom yoki haykaltaroshning badiiy faoliyati hisoblanadi, o'z davrining udumlariga va shu davr ruhiyatiga ijobiy hissiyot bera oladigan muhim jarayon biri sifatida e'tirofqa loyiqdir. Uslub ijodkorga o'z yo'nalishini aniqlab olishga, shu bilan birga u yashayotgan muhitni tasvirlashga kushli e'tibor beradi. Uslub-bu ishning omili, uning ijtimoiy mavjudligi. Uslublar mavjudligini aniqlaydi to'liq badiiy tamsayi sifatida ishlaydi. Uslub mahsulotni eklektikadan qutqaradi. Uslub inson tomonidan dunyoning estetik rivojlanishining tashuvchisi, xarakteri, yo'nalishi va o'lchovi bo'lib xizmat qiladi ishning estetik qiymati va badiiy ma'nosining muhim tomonlarini yoritib beradi. Uslub manbai san'atdan estetik zavq olish va rohatlanish

hissini tuyish demakdir. Har bir hujayradagi ishning butun uslubi vakili bajaradi. Har bir tafsilotni umumiyga topshirish konstruktiv dizayn, u ishning tuzilishini va uning o'ziga xosligini belgilaydigan madaniyat turidir. Uslub-bu ishda markazlashtiruvchi kuch, uning monolitligini ta'minlaydi. Uslub-badiiy dunyoni tashkil yetish printsipti, uning ichki ehtiyoji so'zlarning "yopishqoqligi" ning tabiatiga xos jarayon hisoblanadi.

Shuning uchun, uslubni aniq bir so'z bilan tushuntirish murakkab va noaniqlikni yuzaga keltiradi. Rassomchilik yo'nalishlari paydo bo'lishida juda oddiy bo'lib, shu davr insoniyati ruhiyatiga mos tarzda ijod qilingan, yani, barcha bunyod etilgan ijodlar aniq hisobli va oddiy tarzda namayon bo'lganligidadir. Ammo XX asr boshlaridagi klassik rasmiy maktab, tadqiqotchilar ta'kidlaganidek, barcha uslublar harakatda, o'zgarishda rivojlanishda bo'lishi, yangi yo'nalish eski yo'nalishning o'rnini egallab, o'sha zamonning asosiy yo'nalishi qatori, san'atkorning emas balkim o'sha davrda yaratilayotgan asarga oid bo'lganligi alohida ahamiyatga ega.

Fan "tili"da – nafosat falsafasi va san'at davr tarixidagi muhim jihat bu uslubdir. Albatta, u namoyon bo'lish shakllarida erkinroq va haqiqiy estetik ma'noda kanonning o'ziga xos bo'lgan uslubi, yani, san'at tarixining ma'lum bir davri yoki ma'lum bir yo'nalish, tendentsiya, maktab uchun ancha barqaror jarayondir. "Uslub" kategoriyasining haqiqiy ma'nosini talqin qilish, madaniyat va san'at tarixini tavsiflashda qo'llanilishi borasida bir fikrga kelishmagan. Bu kontseptsiyani asoslab berish muhimroqdir. Uslub deganda, eng avvalo, muayyan qoliplar, usullar, turmush tarzi va harakatlarga asoslangan predmet shakllari tizimi tushuniladi. Ayniqsa, asosiy rol o'ynaydigan, ijodiy qiymatga ega bo'lgan usul haqida gap ketganda shu usulning zamon ruhiyatiga mos tarzda namayon bo'lishi alohida e'tiborlidir. Shu ma'noda ular ma'lum bir davrning ijodiy usublari (gotika, barokko, art nouveau), madaniyat uslubi haqida (F.Nitsshe uchun madaniyat – barcha ko'rinishlardagi ijodiy usublarning birligi) haqida so'z boradi. Alohida rassom yoki butun guruh ijodi, individual ish uslubi haqida, yorqin shaxs uslubi haqida, moda uslubi haqida, ya'ni uslub ushbu madaniyatning eng yuqori intilishlarini ifodalaydi.

Bu borada "Uslub ma'lum bir madaniyatning uni boshqasidan ajratib turadigan sifati sifatida ham, uni qurishning konstruktiv printsipti sifatida ham namoyon bo'ladi. Madaniy ahamiyatga ega bo'lgan ob'ekt uslubiy ifodaga ham ega bo'ladi - uning ma'lum bir madaniy va tarixiy davrga tegishliligidan dalolat beradi. Shunday qilib, mavzu madaniyatning muhim tasviri - mavjud va to'g'ri, ideal va materialning birligida namayon bo'lishi eng muhim jihatddir. Madaniyat shu ma'noda estetik xususiyatga ega, chunki u ijodkorlik, ijod va ijod san'atidir. Bu qoida ham teskari ma'noga ega - estetik tamoyil madaniyatning yaxlit tizimining elementi sifatida harakat qiladigan, uning boshqa elementlari bilan organik ravishda o'zaro ta'sir qiladigan o'ziga xos mohiyatini va ijtimoiy funktsiyalarini to'liq ochib beradi". [4; 1-2-s] Ob'ektning uslubi nafaqat uning tashqi ko'rinishi, balki uning ma'lum bir madaniyat doirasidagi ma'naviy va

moddiy faoliyati, ya'ni uslub ob'ektning xususiyatlarini ochib beradi, har bir elementni umumiy konstruktiv dizaynga bo'ysundiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Д.С.Кадирова. Санъат назарияси. Университет 2016. 12-б
2. Ю.Б. Борев Учебник М, : Высш. шк., 2002. -с 83
3. Эстетика. Изоҳли луғат Тошкент: Адабиёт учқунлари, 2018. 15-бет
4. А.Кorobeynikova Modernizmal estetikasida negativ - pozitiv erkinlik tushunchasi. 1,2, E.S.
5. <http://vak.ed.gov.ru/announcements/filolog/PavlovskaiOE.rtf> Specificity of artistic method, style, trends and schools as part of a comparative historical analysis of a work of art Mitina Irina Dmitrievna
6. <http://vak.ed.gov.ru/announcements/filolog/PavlovskaiOE.rtf>
7. А.Шер, Б.Хусанов Эстетика. 2010. 192 б.

AKADEMIC JOURNAL OF EDUCATIONAL RESEARCH (AJER)
international scientific journal
3-son

Nashr qilingan sana: 30.04.2024.
Shrift: "Times New Roman".

“ACADEMIC JOURNAL” MCHJ

Manzil: 700096, Toshkent shahri, Chilozor tumani, Bog‘iston ko‘chasi, 116/6.
www.ajeruz.com, info@ajeruz.com, +998950457172